

سرمقاله

سخت و سوی اقتصاد ایران در ۱۴۰۳

ادامه‌از صفحه یک...چالش‌های بنیادین اقتصاد ایران، به نظر نمی‌رسد که سال ۱۴۰۳ تفاوت چندانی با سال گذشته داشته باشد. چالش‌های اقتصاد ایران، از جمله ناترازی شبکه بانکی، مسائل زیست‌محیطی، مشکلات مدیریتی و بحث کسری کسری بودجه، همه عواملی هستند که در سال ۱۴۰۳ به قوت خود باقی می‌مانند و در اقتصاد ایران، برنامه‌ای برای ارتقای زیرساخت‌ها وجود ندارد؛ بنابراین ایران در سال جدید نیز با این مشکلات ساختاری دست به‌گریبان خواهد بود. ممکن است دولت در شرایطی بتواند نفع بیشتری بفروشد، اما احتمال آن نسبت به سال ۱۴۰۲ ضعیف‌تر است، حتی اگر فرض کنیم در سال ۱۴۰۳ تحریم‌ها تشدید نشوند، در بخش نفت هم ظرفیت چندانی برای تولید وجود ندارد. به همین دلیل، به نظر می‌آید که حداکثر رشد اقتصادی با در نظر گرفتن نفت در سال آینده در حدود دو تا سه درصد باشد. همچنین به نظر می‌رسد که تورم نیز ادامه پیدا کند و کف نرخ تورم در سال جاری در حدود ۳۰ درصد خواهد بود. این در حالیست که نرخ تورم در صورتی در این سطح قرار می‌گیرد که سیاست‌های انقباضی بانک مرکزی ادامه پیدا کند. با این وجود، اگر قیمت حامل‌های انرژی افزایش یابند، حتی با وجود تداوم سیاست‌های بانک مرکزی، تورم می‌تواند به بیش از این هم برسد. ممکن است که از نظر دولت تورم ۳۰ درصدی یک دست‌نوازد باشد، اما به هر حال همین تورم نیز مردم را آزار می‌دهد.

یادداشت

چرا هند با غرب علیه چین متحد شده است؟

ادامه از صفحه یک... از یک هفته قبل از انتخابات، عمران خان به دادگاه محلی احضار شد و برای وی طی احکامی ۱۴ سال و هفت سال حکم حبس صادر شد که یک فضای منفی روانی ایجاد شد و نشان داد که ارتش می‌خواهد حزب منتسب به وی را به هر نحوی که شده به‌حاشیه براند. در این راستا عمران خان یک بیانیه ویدیویی منتشر کرده و در آن اعلام کرد که مردم باید در انتخابات حضور داشته‌باشند. در این میان ارتش پاکستان در برخی از حاکماری داشته‌بوده‌ها، اقدام به خنثی‌سازی و سرکشی در مناطق و حوزه‌های رای‌گیری اقدام به خنثی‌سازی کرده و اعلام کرده بود که مردم باید به یک سری از حوزه‌های مشخص بروند و رأی خود را در آنجا به صندوق بیندازند که این مساله هم باعث انحراف شائبه‌هایی شد. همچنین ارتش اعلام کرده بود که اعلام نتایج نهایی انتخابات دو هفته به طول می‌انجامد که این اقدام هم اساساً برای اولین‌بار مطرح شد؛ چرا که در ادوار گذشته نهایتاً ظرف یک روز بخش اعظمی از آراء خواننده می‌شد و نتایج را به گونه‌ای اعلام می‌کردند. در این میان داده‌ها نشان می‌دهد که ارتش پاکستان به دنبال روی کار آوردن نواز شریف و جناح آن بود که به هر ترتیب در نهایت شهباز شریف در این انتخابات پیروز میدان اعلام شد و او اسافند ماه سال گذشته به عنوان نخست‌وزیر پاکستان سوگند یاد کرد. در دست است که حزب تحریک انصاف دیگر وجود خارجی ندارد، اما طرفداران آن به نامزدهای همسوا با عمران خان رأی دادند که این‌موضوع به‌نظرم ارتش پاکستان را با چالش‌های زیادی روبه‌رو کرده است. در سال اخیر، افغانستان به‌صورت کاملاً واضح از پاکستان فاصله گرفت. کابل و اسلام‌آباد با یکدیگر توافق کرده بودند که طالبان پاکستان از این کشور خارج و در افغانستان سکنه شوند اما در نهایت چون ابعاد خبر آن درز نکرده بود، در اصل یک توافق پشت‌پرده را شاهد بودیم که در نهایت این مهم محقق نشد. از سوی دیگر، برخی از جریان‌ها به‌شمال پاکستان منتقل شدند و در این راستا طالبان تاجیک و پشتون هم با یکدیگر وارد تقابل آشکار شدند و طالبان پشتون که از جنوب به شمال آمده بودند، دست برتر را گرفتند. ادامه اختلاف میان جریان‌های غیرطالبان هم یکی دیگر از مسائل مهم در سال گذشته بود؛ در نهایت این طیف‌ها نتوانستند دور یکدیگر جمع شوند. این در حالیست که در این فضا، پاکستان حدود یک میلیون تبعه افغانستان را اخراج کرد که باعث اختلاف میان کابل و اسلام‌آباد شد. مساله مهم دیگر بحث عدم شناسایی طالبان توسط جامعه ملل بود که هند هم در این راستا سفارت افغانستان در دهلی نو را تعطیل کرد و این مساله را باید در کنار موضوع بلاتکلیف بودن تحصیل و کار زنان قرار داد. از منظر دیگر، بحث فقر همچنان در افغانستان مطرح و قابل لمس است و این موضوع موجب به راه افتادن موج مهاجرت به سوی ایران و سایر کشورهای منطقه شده است. رشد جریانات تکفیری در شرق افغانستان مانند ننگرهار هم یکی از مهمترین موضوعاتی سال ۱۴۰۲ است که همین مساله می‌تواند در سال جدید به جدی مطرح شود. در افغانستان مرکز قدرت به قندهار برده شده اما کابینه سیاسی در کابل استقرار دارد که نشان می‌دهد محور اصلی قندهار بوده و در آنجا تصمیمات اصلی گرفته می‌شود. این در حالیست که چین هم در افغانستان سرمایه‌گذاری‌های خاص خود را انجام داده که باید آن را یک تحول مهم دانست که می‌توان آن را یک چرخش محسوس از سوی چینی‌ها قلمداد کرد.

خبر کوتاه

نرخ بیکاری ۱۴۰۲ به ۸.۱ درصد رسید

معاون اشتغال وزارت کار گفت: نرخ بیکاری کل سال ۱۴۰۲ به ۸.۱ درصد رسید که کمترین نرخ بیکاری سالانه در دهه های اخیر است. محمود کریمی افزود، معاون اشتغال وزیر کار در فضای مجازی در صفحه شخصی ویراست نوشت: نرخ بیکاری کل سال ۱۴۰۲ به ۸.۱ درصد رسید که کمترین نرخ بیکاری سالانه در دهه های اخیر است. وی با اشاره به خلاص اشتغال ایجادی ۷۷۵ هزار نفری در سال ۱۴۰۲ بیان کرد: افزایش ۰.۴ درصدی نرخ مشارکت اقتصادی (۱۱.۳ درصد)، کاهش ۱.۲ درصدی نرخ بیکاری فارغ التحصیلان، کاهش ۰.۸ درصدی نرخ اشتغال ناقص، کاهش ۱.۸ درصدی نرخ بیکاری جوانان و کاهش نرخ بیکاری در ۲۵ استان یابانگ رونق در بازار کار است. معاون اشتغال وزارت کار افزود: نرخ بیکاری فارغ التحصیلان در ۱۴ استان کاهش یافت و در چند فصل اخیر همچنان مطلوب نیست. امیدواریم که فاصله این نرخ از نرخ بیکاری کل رادر سال ۱۴۰۳ به کمتر از ۲ درصد برسانیم. معاون اشتغال وزارت کار با اشاره به کاهش بیش سابقه نرخ بیکاری در کشور گفت: نرخ بیکاری کل سال ۱۴۰۲ به ۸.۱ درصد رسید.

تداوم بر نامه تثبیت اقتصادی در سالیاری



سید محمد شیریجیان

شیریجیان با اشاره به تداوم برنامه تثبیت بانک مرکزی و تداوم انتشار اوراق گواهی سربرده خاص، گفت: هدفگذاری بانک مرکزی برای تورم نقطه به نقطه مصرف کننده برای پایان سال جاری، رسیدن به کانال ۲۰ درصدی است. محمد شیریجیان معاون اقتصادی بانک مرکزی در گفت‌وگو با رادیو اقتصاد با اشاره به موضوع شمار سال و نقش بانک مرکزی در تحقق آن اعلام کرد: در برنامه هفتم مشخصاً وظایفی برای بانک مرکزی در نظر گرفته شده است. البته اختیارات و ظرفیت‌هایی هم پیش‌بینی شده و هدفگذاری‌هایی را برای متغیرهای کلان اقتصادی از جمله متغیرهای پولی در نظر گرفته است. وی افزود: در این برنامه مشخص شده که بانک مرکزی موظف است تا پایان برنامه هفتم رشد نقدینگی را به ۱۳.۸ درصد و نرخ تورم را به ۹.۵ درصد برساند. طبق این برنامه همچنین بانک مرکزی موظف شده که میزان ناترازی بانک‌ها را سالانه ۲۰ درصد کاهش دهد تا در پایان برنامه هفتم به صفر برسد. همچنین رشد اقتصادی ۸ درصد هم در برنامه هفتم توسعه در نظر گرفته شده است.

وی اظهار داشت: بانک مرکزی یک برنامه تثبیت اقتصادی را با هماهنگی و کمک دولت محترم اتخاذ کرد. سال گذشته اولین سال اجرای آن بود و برای امسال هم این سیاست ادامه خواهد داشت.

در گفت وگوی «تجارت» با محمود جامساز اقتصاددان بررسی شد؛

بیم کاهش درآمدهای نفتی در ۱۴۰۳



• کسری بودجه رویکردی عادی در بودجه سالانه کشور

جامساز با بیان اینکه بر اساس آمار بانک جهانی، ایران پنجمین کشور ثروتمند از نظر منابع طبیعی اعلام شده است گفت: با وجود چنین تبه ای، ایران به شاخص های منفی چون؛ رتبه پایین شادکامی، تجارت خارجی نزولی، رشد نجومی تورم، بیکاری، رشد صعودی شاخص فلاکت، فقر و... آراسته شده که بسیار جای تأسف است. در حقیقت دولت به جای ارائه راهکارهای عملیاتی با دخالت در بازارهای مختلف ماندن ارز، طلا و... مشکلاتی را ایجاد کرده است که «کسری بودجه» یکی از دستاوردهای معمول آن محسوب می شود که همه آن قرار است رخ دهد که ناتوانی عدم تحقق درآمدهای مالیاتی در سال گذشته به محقق شدن درآمدها در سال جاری با افزایش رقم ۵۱ درصدی تبدیل شود؟ تمامی این نکات نشان از نبود برنامه ریزی و سیاست گذاری در سازمانی است که نام «برنامه و بودجه» را یدک می کشد، اما گویا هیچ برنامه ای برای بودجه ای که نوشته می شود وجود ندارد، اما با استناد به آنچه که در سال گذشته رخ داد و نگاهی به تناقض های بودجه سال ۱۴۰۳ باید گفت؛ ناترازی و کسر بودجه حتمی خواهد بود. ناترازی بودجه به بانکها و از بانکها به سایر بخشهای پولی و مالی سرایت میکند و موجب تولید حجم نقدینگی میشدود و این مسئله به بخش حقیقی اقتصاد ضربه می زند. نتیجه این روند تورم، کاهش سرمایه گذاریهای مولد، در آمد ملی و فقر گسترده است. نکته مهم اینکه یکی از آثار کاهش سرمایه گذاری هم تنزل قدرت و بینه مالی دولت و تشدید کسری بودجه است.

اکثر سازمان ها و نهادها مصرا نه بر دریافت بودجه پیش بینی شده اصرار داشتند و از مواضع خود کوتاه نیامدند، مولدسازی یک از مهمترین منابع تامین در آمد دولت در سال گذشته اعلام شده بود که بر اساس آن حدود ۱۰۳ هزار میلیارد تومان باید وصول می شد، اما بر اساس آمارهای رسمی فقط ۱۰ هزار میلیارد تومان آن محقق شد، از سوی دیگر دولت با کسری در آمد ناشی از محل فروش شرکت های دولتی در سال گذشته روبرو بود، علاوه بر این با عدم تحقق درآمدهای پیش بینی شده مالیاتی در سال گذشته نیز روبرو بودیم، این در حالی است که به گفته دولت درآمدهای مالیاتی در سال جاری حدود ۵۱ درصد افزایش یافته و معلوم نیست چه اتفاقی در سال جدید قرار است رخ دهد که ناتوانی عدم تحقق درآمدهای مالیاتی در سال گذشته به محقق شدن درآمدها در سال جاری با افزایش رقم ۵۱ درصدی تبدیل شود؟ تمامی این نکات نشان از نبود برنامه ریزی و سیاست گذاری در سازمانی است که نام «برنامه و بودجه» را یدک می کشد، اما گویا هیچ برنامه ای برای بودجه ای که نوشته می شود وجود ندارد، اما با استناد به آنچه که در سال گذشته رخ داد و نگاهی به تناقض های بودجه سال ۱۴۰۳ باید گفت؛ ناترازی و کسر بودجه حتمی خواهد بود. ناترازی بودجه به بانکها و از بانکها به سایر بخشهای پولی و مالی سرایت میکند و موجب تولید حجم نقدینگی میشدود و این مسئله به بخش حقیقی اقتصاد ضربه می زند. نتیجه این روند تورم، کاهش سرمایه گذاریهای مولد، در آمد ملی و فقر گسترده است. نکته مهم اینکه یکی از آثار کاهش سرمایه گذاری هم تنزل قدرت و بینه مالی دولت و تشدید کسری بودجه است.

ابطال یک مصوبه ساز مان امور مالیاتی



رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری – حکمتعلی مفتری طی یک اطلاعیه اعلام کرد: هیات عمومی دیوان عدالت اداری با صدور رای ضمن ابطال یک مصوبه سازمان امور مالیاتی اعلام کرد که محدود کردن حق اصلاح اظهارنامه مالیاتی مبنای قانونی ندارد. بر اساس گردش کار این پرونده، خواهان به موجب دادخواستی به طرفیت سازمان امور مالیاتی کشور ابطال عبارت «ادعای خطای اشتباه در تکمیل و ارسال فرم اظهارنامه مالیاتی، در مراجع مالیاتی مسموع نخواهد بود» از انتهای اطلاعیه مورخ ۱۴۰۲/۱۲/۲۰ دفتر روابط عمومی و فرهنگ سازی مالیاتی سازمان امور مالیاتی کشور را خواستار شده است. متن مقرره مورد شکایت به شرح زیر است: اطلاعیه مورخ ۱۴۰۲/۱۲/۲۰ دفتر روابط عمومی و فرهنگ سازی مالیاتی سازمان امور مالیاتی کشور " اطلاعیه مهم – قابل توجه مودیان محترم مالیاتی؛ طبق مقررات قانون مالیات‌های مستقیم، مسئولیت تسلیم اظهارنامه مالیاتی و صحت مندرجات آن با مودی می‌باشد، لذا ضمن تأکید بر دقت در تنظیم و ارسال فرم اظهار نامه مالیاتی، چنانچه تکمیل فرم مذکور با مراجعه به دفاتر پیشخوان خدمات دولت، تلفن‌ها و سایر مراجع انجام می‌گیرد، ضروری است قبل از ارسال فرم اظهارنامه مالیاتی، مودیان از صحت اطلاعات وارده اطمینان کامل کسب نمایند. بدیهی است در این صورت ادعای خطا یا اشتباه در تکمیل و ارسال فرم اظهارنامه مالیاتی، در مراجع مالیاتی، مسموع نخواهد بود.

گروه اقتصاد کلان – صد بقیه بهزاد پور؛ سال ۱۴۰۳ در حالی آغاز شد که مجلس به دلیل بررسی نشدن جدول تفصیلی بودجه ۱۴۰۳ در سال گذشته، مجوز برداشت علی الحساب در یافتی ها و پرداختی هادر دوماه نخست سال را برای دولت صادر کرد. تأکید مسئولان بر نبود کسری بودجه در سال جاری در حالی صورت می‌گیرد که هنوز حساب دخل و خرج بودجه مشخص نیست و کارشناسان نیز متفق القول سال جاری را سالی دشوار برای بنگاه های اقتصادی و مردم ارزیابی می‌کنند. این گروه مؤلفه‌های بوجه در سال جاری را نامیدکننده و ناتراز در زمینه های مختلف توصیف می‌کنند که بانگاهی به عملکرد دولت در سال گذشته و بودجه سال قبل خود حکایت از وضعیت نگران کننده در سال جاری دارد. بر گفته این گروه از کارشناسان دولت همواره شعار می‌دهد که وضعیت بودجه عالی است و کسری بودجه نخواهیم داشت اما در خوش بینانه ترین حالت فقط حدود یک سوم آن محقق می‌شود و بحران در این زمینه همچنان ادامه خواهد یافت.

• شعار عدم کسری درمانی بر بحران نیست

محمود جامساز تحلیلگر اقتصادی در گفت و گو با «تجارت» گفت: در ارزیابی و نقد بودجه سال ۱۴۰۳ همین بس که اشاره ای داشته باشیم به اینکه هنوز بررسی نهایی بودجه سال جاری نهایی نشده است در حالی که از آغاز سال باید طبق برآوردهای صورت گرفته در بودجه نهایی شده هان سال هزینه‌ها و اجرائیات صورت گیرد، از سوی دیگر بانگاهی به بودجه سال ۱۴۰۲ در می‌یابیم که بسیاری از پیش بینی های صورت گرفته، محقق نشد و با معضل همیشگی کسری بودجه مواجه بودیم، این در حالی است که برخی از تحلیلگران دولتی به منظور خوشایند حاکمیت، بر خلاف واقعیات موجود جامعه در رسانه های مختلف دانسته یا نادانسته گزارش ها یا تحلیل هایی را اعلام می‌کنند که در سطح کلان بر خلاف منافع ملی جامعه است، به عبارتی یکدست شدن حاکمیت را نشانه ای از پیشرفت می‌دانند که می‌تواند سرپوشی برای تضارشات اقتصادی داخل و خارج کشور باشد در حالی که شاکله کلی اقتصاد کشور دچار معضلات و بیماری‌هایی است که به ضرر اقتصاد و منافع ملی کشور است و تمجیدهای ظاهری نیز قطعاً نمی‌تواند درمانی برای این چالش‌ها باشد.

• بررسی آماری عدم تحقق بودجه در سال گذشته

اوافزود؛ براساس گزارش مرکز پژوهشهای مجلس کسری بودجه سال جدید ۶۰درصد نسبت به کسری بودجه سال ۱۴۰۲ بیشتر خواهد بود و راهکار تراز کردن این بودجه هم رشد پایه پولی، افزایش نقدینگی و تورم را در پی دارد. به استناد گزارش های منتشرشده در ۷ماهه نخست سال گذشته حدود ۴۰۰ هزار میلیارد تومان و در ۵ماهه پایانی سال قبل حدود ۷۰۰هزار میلیارد تومان کسری بودجه داشته ایم، این در حالی است که

بررسی عوامل تاثیر گذار جهت اجرای شعار سال ۱۴۰۳

راهکار اجرایی برای تحقق "جهش تولید با مشارکت مردم"



با توجه به اینکه چندین سال است بین اقشار مختلف مردم علی الخصوص در بین بخش تولید کنندگان و کارآفرینان حضور داشته‌ام به طور مختصر راهکارهایی را به منظور بیرون‌رفت از مشکلات پیشروی آن‌ها به شرح زیر بیان می‌کنم. (۱) ستادها، کارگروه‌ها و دبیرخانه‌های متعددی براساس نامگذاری سال در وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی در حوزه‌های ستادی و استانی به منظور بررسی نتایج مطلوب و نظارت بر عملکرد آن‌ها تشکیل می‌شود، لیکن نتایج مطلوبی در بخش‌های مختلف حاصل نمی‌شود. (۲) برگزاری جلساتی با کارفرمایان بخش‌های تولیدی که دچار ورشکستگی مالی در کسب و کارهای خود شده‌اند در راستای ارائه راهکارهای بیرون‌رفت از مشکلات می‌تواند راهگشای مسائل مالی آن‌ها شود. (۳) استفاده از کارآفرینان برتر و نخبگانی برای تحول در دستگاه‌های اجرایی و ارتقای نظام حکمرانی کشور براساس تخصص و تحصیلات آن‌ها با ارائه فراخوان ایده‌های کاربردی و قابل اجرا برای پویایی و برای درست یافتن به کسب و کارهای نوآورانه. (۴) فراخوان ایده‌های کاربردی و راهکارهای اجرایی و عملیاتی در سطح تولید کنندگان و دانشگاهیان

می‌شود. (۹) توجه به تغییرات نرخ تورم و تغییرات مدام ارز که موجب کاهش ریسک‌پذیری توسط تولید کنندگان می‌شود. (۱۰) اصلاحات ساختار دستگاه‌های اجرایی و متولیان مستقیم در موضوع تولید. (۱۱) جذب سرمایه‌های خارجی با در نظر گرفتن تأمین نیاز آن‌ها. (۱۲) توجه به موضوع انحصار گرایی، واردات بی‌رویه و رقابت در تولید. (۱۳) شناسایی ظرفیت‌های تولیدات براساس مسائل ظرفیتی و منطقه‌ای و اولویت‌گذاری تولیدات و تقویت این تولیدات براساس توانمندسازی و افزایش آگاهی از طریق برگزاری کارگاه‌های آموزشی. (۱۴) توجه خاص به موضوع توانمندسازی و نظام آموزشی و آگاهی بخشی مردم در فرآیند تولید. (۱۵) غفلت از بحث کنترل‌ی و نظارتی در حوزه‌های مختلف که موجب نرسیدن به هدف شده؛ توجه خاص به سیاست‌های تشویقی و مانع‌زدایی از تولیدات به خصوص همراهی و عملکرد بانک‌های عامل در ارائه به موقع و درست تسهیلات بانکی. (۱۶) همکاری و هماهنگی موقف اقتصادی با در نظر گرفتن منافع تولید کنندگان و مسئولان نماینده مردم به عنوان قشر تاثیر گذار و مجری در چرخه اقتصادی در کمیسیون‌ها و ستادهای تصمیم‌گیرنده که خلا حضور آن‌ها برخی موارد موجب اتخاذ تصمیماتی بر خلاف منافع مردم شده است. اجرای روش تشویق و مجازات برای دستگاه‌های متولی در امر خدمت رسانی براساس ارزیابی عملکرد به صورت شفاف. (۱۷) اجرای روش تشویق و مجازات برای دستگاه‌های متولی در امر خدمت‌رسانی براساس ارزیابی عملکرد به صورت شفاف. (۱۹) توجه به فساد اقتصادی و عملکرد نظام‌های بانکی. (۲۰) تشکیل یک گروه جهادی به دور از درفضای کسب و کار و جلوگیری از رفت و آمدهای نامیدگان مردمی و کارآمد.

گروه اقتصاد کلان: استفاده از کارآفرینان برتر و نخبگانی برای تحول در دستگاه‌های اجرایی و ارتقای نظام حکمرانی کشور براساس تخصص و تحصیلات آن‌ها با ارائه فراخوان ایده‌های کاربردی و قابل اجرا برای پویایی و برای درست یافتن به کسب و کارهای نوآورانه از راهکارهای تحقق شمار است. به گزارش ایسنا، سخنرانی مقام معظم رهبری در ابتدای سال ۱۴۰۳ و بیان شعار “جهش تولید با مشارکت مردم” مبن این موضوع بوده که همچنان اقتصاد مسئله اصلی کشور است. نامگذاری دهه‌های اخیر توسط ایشان نیز مضمون موضوع را مورد تأکید قرار داده و بیرون‌رفت از آن را توجه ویژه به تولید داخلی برای حل مشکلات اقتصادی کشور می‌داند. اعظم درویش‌خضری کارآفرین و فعال اقتصادی در حوزه تعاون در یادداشتی به موضوع شمار سال پرداخته و نوشته است: براساس بیانات رهبر انقلاب، امروزه نیازمند جهش تولید هستیم که این موضوع مهم تنها با حضور و مشارکت مردم در زمینه‌های تولید و حمایت از تولید داخلی میسر است و برای رسیدن به این هدف باید مواضع حضور مردم در بخش تولید بر طرف شود. بزرگترین مانع تولید، قیمت‌گذاری دلار برای تهیه مواد اولیه داخلی است که بهترین راهکار برای تعمیق مشارکت مردم در تولید، احیای بند ۱۲ اصل ۴۴ قانون اساسی است تا تأمین شرایط و امکانات کار برای همه به منظور رسیدن به اشتغال کامل و فرآیدان وسایل کار در اختیار همه کسانی که قادر به کارند ولی وسایل کار ندارند، در شکل تعاونی از راه وام بدون بهره یا هر راه مشروع دیگر که نه‌تمرکز و تداول ثروت در دست افراد و گروه‌های خاص منتهی شود و نه دولت را به‌صورت یک کارفرمای بزرگ مطلق در وود. این اقدام باید سبب رعایت ضرورت‌های حاکم بر برنامه‌ریزی عمومی اقتصادی کشور در هر یک از مراحل رشد صورت بگیرد.) لذا